

dolgait Törökországgal. Lassacsán rendezte „természetes ellenségével”, Poroszországgal ellentéteit annyira, hogy 1792 februárjában hivatalos szövetséget kötöttek, melyet a „második diplomáciai forradalom” kifejezéssel minősítettek. Vagyis Porosz-, és Oroszországgal is szövetségi kapcsolatba kerültek az osztrákok. Franciaországot váratlan helyzetbe hozta az osztrák-porosz dekrétum Pillnitz-ben, mely szerint közösen torolják meg, ha a francia királynak baja esnék. Erre nem voltak fölkészülve, hiszen vagy ötven éve Franciaország az osztrák-porosz ellentétre alapozta kelet-európai politikáját. Igaz, *Kaunitz* és *Lipót* is megismételték, hogy nem kívánnak közvetlenül beavatkozni a francia kérdésbe. 1792 elején *Lipót* befogadta a francia menekülteket, és mindent megtett a törvényesség betartásáért, a király és a monarchia védelmében. A francia nép pedig könnyen meggyőzte magát arról, hogy olyan szövetség, amelynek a császár a feje, csakis fölülkerekedhet, ha hagynak a számára erre időt. A girondisták fő céltáblája *Mária-Antónia* testvére, *Lipót* volt, tőle szerettek volna megszabadulni. A többi francia számára mindvégig kicsit titokzatos maradt a felvilágosult uralkodó, aki vitathatatlanul Európa legfőbb döntőbírája lett „szemérmetlen és hitetlen emberek oltalma alatt”.

Utóbbiak a már említett emigránsok voltak, akik írásaikkal igyekeztek megdönteni a forradalmat. *Lipót* azzal is tisztában volt, hogy a hisztéria növekedésével a girondisták képesek fél év alatt kiterjeszteni a forradalmat akár az egész kontinensre. De nyomást gyakoroltak *Lipótra* a nemesek is, akik nem akarták elveszíteni földesúri és egyházi jogaikat, ahogyan a forradalom azt már eltörölte Elzászban és Lotharingiában. A forradalom ezeken a területeken – sőt, nemcsak itt – ténylegesen kockáztatta a nemzetközi legitimitációt, mert a nemesek nem voltak hajlandók pénzbeli kárpótlást elfogadni birtokaikért. 1791 nyarán kimondta a birodalmi gyűlés, és *Lipót* a comclsumot decemberben ratifikálta is, azaz, hogy a hercegek birtokainak eltulajdonítása önkényes volt, ráadásul őt mint császári és királyi birodalmi fensőbbiséget és hűbérurat megsértette az önkény. A franciákat mindez nem különösebben érdekelte, nemeseiket csupán francia feudális úrnak tekintették. *Blanning* szerint az emigránsok ügye csak első pillantásra tűnt puszkaporos hordónak, amelynek elég egy szikra. Valójában *Lipótnak* négy hónap kellett a ratifikáláshoz. Eközben emberei végigjárták a sértett hercegeket, hogy meggyőzzék őket, ne fogadjanak el kárpótlást, inkább majd a forradalom ellenes hadsereget támogassák. Ettől azonban tényleg nem nyugodtak meg a franciák.

A harmadik nyomást gyakorló erő maga a francia királyi család volt, különösen is *Mária-Antónia*, aki *Lipótnak* testvére volt (igaz, *Józseffel* jobban szerették egymást), s így közvetlen segítségre számíthatott. A forradalom kitörésekor azonban a királyné még inkább csak a külföldi jogi

nyomás gyakorlását szerette volna elérni. Fokozatosan kellett rájönnie, hogy fegyveres harc nélkül aligha menekül meg a család. Levelek, rendelkezések sora bizonyítja, hogy *Lipót* komolyan (anyagilag, katonáival, stb.) támogatta a királyi család Varennes-ba menekítését. Csak amikor ez meghiúsult, lett visszafogottabb. *Mária-Antónia* úgy is gondolta, hogy fivére elárulta, mert a nemzetközi kongresszus összehívása, amely az ő ügyüket tárgyalta volna, késett. Talán ezért sem volt fenntartása abban, hogy a francia seregről adjon át információkat az osztrákoknak.

Hogy miért pont 1792. április 20-án jelentették be a háborút Ausztria ellen? Nos, az „osztrák összeesküvés”-re kellett választ adni így, s mint tudjuk, ez valójában csaknem negyven évvel korábban, 1756-ban kezdődött.

Két fő gondolatra épült a fenti elemzés. Az első az, hogy lépünk már előrébb annak vitatásánál, hogy a nemzetközi helyzet, vagy pedig a belpolitika volt-e a hangsúlyosabb az 1792-es háború meghirdetésekor. Most már látjuk, hogy mindkét tényező nagyjából azonos szerepet játszott a háborúba lépéshez. Hasonló volt a helyzet 2003 márciusában, amikor az Egyesült Államok azzal az ürüggyel támadta meg Irakot, nehogy *Szaddam Huszein* fegyverei a terroristák kezébe jussanak. Nagyon nehéz utólag rekonstruálni a hihető fenyegettség mértékét. Visszavetítve körülbelül két évszázaddal korábbra: a hétköznapi emberek arra a nem paranoiás, de mégiscsak hamis következtetésre jutottak, hogy sorsuk – az osztrákok révén – halálos fenyegettségbe került, ezért elkerülhetetlen a hadba lépés.

Kakasy Judit

Bevándorlók, függetlenség, szociális jogok – Támogatás és kiutasítás Európában a XIX. századtól napjainkig

Rosental, Paul-André: Migrations, souveraineté, droits sociaux – protéger et expulser les étrangers en Europe du XIXe siècle à nos jours = Annales (Histoire, Sciences Sociales), 66 évf., 2 (2011. ápr.–jún.), 335–373. p.

[A szerző egyetemi tanár a Politikatudományi Egyetemen, kutató a Nemzeti Demográfiai Kutató Intézetben (INED).]

Szerző mottója egy Gabriel Charliac gondolat, mely szerint a XIX. század végére, elsősorban a háborúk következményeként a hagyományosnak tekinthető 'idegengyűlölet' átalakul a nemzetiség elutasításává. (1905). Az 1880-1890-es években szigorították meg az európai ki/bevándorlók minősítését, ekkortól fölerősödött a 'nemzethez/nemzetiséghez' tartozás szempontja. Amerika és Nyugat-Európa elsősorban az ázsiai bevándorlást kívánta így kontrollálni. A német egység megalakulásakor (1870.) lengye-

leket és zsidókat utasítottak ki a németesítési folyamat jegyében. Angliában szociális megszorításokat alkalmaztak a kelet-európai bevándorlókkal szemben. Franciaországban megnőtt az erőszak és idegengyűlölő törvények születtek a munkaerőpiac, és a szociális háló igénybevételének vonatkozásában.

Gérard Noiriel fogalma a 'nemzeti zsarnokság', amely szembehelezkedik a nemzetek feletti (transznacionális) állampolgársággal.

A XIX. század végének Európájában nem annyira a bevándorlókat támogató államot látjuk, mint inkább valamiféle rendszerváltozást. A „nemzeti munka védelme” az azonosítás technikáján és a határellenőrzésen keresztül a régi rendszer helyettesítésére szolgált, amely a hasznosságon és a szubszidiaritáson alapult. Az új, intézményesített idegengyűlöltre válaszképpen a társadalmi reformerek – a Nemzetközi Munkaügynökség segítségével – kétoldalú egyezményeket és nemzetközi megállapodásokat kényszerítettek ki, amely a bevándorlók számára (munkanélküliség, öreg-ségi nyugdíj, segély, stb. dolgában) a honiakéval megegyező jogokat kényszerített ki.

A bevándorlók társadalmi elismertsége az 1880-as évektől érezhetően változik. A honosítás, munkavállalói jogok, állampolgárság, nyugdíj kérdése egyre aprólékosabban szabályozzák, és országokként változik. Maguknak a bevándorlóknak is különböző kategóriáit tartja számon a közvélemény, aszerint, hogy milyen – baráti, szomszédos, távoli, ellenséges, stb. – országból érkezett-e a jövevény.

Az 1904-ben megszületett francia-olasz bevándorlási egyezmény diplomáciai újítása folytán történelmi jelentőségű. Luzzatti az úgynevezett „kődös reformisták” közé tartozott, aki a XIX. század végén a szociális segélyt kívánta létrehozni úgy, hogy a korlátlan liberalizmust és a forradalmi szocializmust egymásnak háttal fordította. Legfontosabb hozadékként Itáliában is megjelentek a Franciaországban frissen elfogadott törvények a munkafelügyelet és a munkahelyi balesetek dolgában. A szociális reformok hálójának ez a nemzetközivé kiterjesztett formája a globalizmus első megjelenései közé tartoznak.

Reitzenstein (1834-1897) báró, aki alelnöke volt a *Német Jóléti és Segély Társaságnak*, 1893-ban példásan összefoglalta a bevándorlók munkavállalásával kapcsolatos jogokat. Ezeket azután több évtizeden át figyelembe vették nemcsak Németországban, hanem kontinensszerte. Eszerint: A segély jog. Nem köthető paternalista vagy más érzelmi függéshez, állandó szabályok érvényesek rá. – Ez a jog etikai elveken (közmorál, az emberi személyiség elismerése, stb.), valamint a közérdeken nyugszik. – A segélyhez való jog az egyén autonómiáját és függését éppúgy figyelembe veszi, mint a humanitárius elveket. – A humanitás és a nemzeti érdek egymásra

kell, hogy épüljön. – A bevándorló ennek az egymásra épülésnek a példája. A nemzeti segélyrendszerek az ő személyére vonatkoznak, és kötelezőekké lesznek. – Ez a mutáció nemzeteken átívelő módon érvényesül.

Így a szabályozás a bevándorlók számára a honiakéval egyenlő jogokat biztosít. Kiindulópontja nem filantróp, hanem elfogulatlanul a jogrenden alapszik. Ugyanakkor a felebaráti szeretet keresztény morálját sugallja. Egyszerre haszonelvű és moralista.

1890-ben rendezték a berlini konferenciát, 1904-ben jött létre a francia-olasz bevándorlási egyezmény. A köztes tizenöt év jogalkotással telt el, a 'jog nélküliekre pazarolt jogok' (Hannah Arendt kifejezése) megfogalmazásával. Kétoldalú megállapodások a XIX. század során jöttek létre, de a francia-olasz egyezmény említi először önálló kategóriaként a helyi állampolgárok mellett a bevándorlókat.

1940-ig összesen 67, a piaci elveken alapuló nemzetközi munkajogi egyezményt kötöttek meg. Fölmerül a kérdés, ezen jogok a bevándorlók integrálásának alapjai lettek-e? Főleg a cseh érdekvédelmi szervezetek vitták az egyenlő jogok meglétét 1920-ban. Az egészségügyi halót is újra meg újra hiányosnak találták.

Kakasy Judit